

**PROBLEM KLASIFIKACIJE KNJIŽNIČNE GRAĐE IZ
MEDICINSKE ETIKE, MEDICINSKE DEONTOLOGIJE
I BIOETIKE UNUTAR SCHEME UNIVERZALNE
DECIMALNE KLASIFIKACIJE**

THE PROBLEM OF CLASSIFICATION IN THE FIELDS OF MEDICAL ETHICS, MEDICAL DEONTOLOGY AND BIOETHICS ACCORDING TO UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION

Renata Oštarić
Sveučilišna knjižnica Zadar
rostaric@unizd.hr

UDK / UDC 025.4:61:17
Pregledni rad / Review
Priljeno / Received: 10. 1. 2014.

Sažetak

U članku razmatramo koliko i do kojega stupnja su u Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK) diferencirani pojmovi medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike i koliko praksa klasificiranja prati tu diferencijaciju naročito nakon proširenja i korigiranja unutar skupine 60 *Biotehnologija*. Nadalje, razmatramo podudaranje li se znanstvene definicije medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike s aktualnim položajem ovih znanstvenih disciplina unutar UDK te s položajem koji im je u *Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 118/2009) dodijelilo Nacionalno vijeće za znanost. Iz komparativne analize znanstvenih definicija medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike proizlazi kako se navedeni pojmovi i discipline uglavnom ne smatraju istoznačnima i kako su ova znanstvena područja uzajamno inkluzivno referentna. Nadalje, usporedbom navedenog *Pravilnika* sa shemom UDK, pokazali smo kako među njima postoji usklađenost, ali smo istodobno upozorili i na probleme koji se javljaju u praksi.

Ključne riječi: medicinska deontologija, medicinska etika, bioetika, klasifikacija, Univerzalna decimalna klasifikacija, znanstvena klasifikacija

Summary

The article examines to what degree the concepts of medical ethics, bioethics and medical deontology differ in Universal Decimal Classification (UDC), and to what extent the practice of classifying follows this differentiation, especially after the extensions and corrections have been made in the UDC class 60 Biotechnology. Furthermore, it considers how the scientific definitions of medical ethics, bioethics and medical deontology correspond to the position of these disciplines within the UDC, and to the position which they have been assigned by the Croatian National Council for Science in the *Ordinance on Scientific and Artistic Areas, Fields and Branches* (NN, No. 118/09). The comparative analysis of scientific definitions of the terms medical ethics, bioethics and medical deontology have shown that these terms and disciplines are not considered to be synonymous, and that these scientific fields are mutually inclusively referential. Finally, after the comparative analysis of the *Ordinance on Scientific and Artistic Areas, Fields and Branches* and the UDC classification scheme, we pointed out the most common problems encountered in practice.

Keywords: bioethics, classification, medical deontology, medical ethics, scientific classification, Universal Decimal Classification

Uvod

Sve tri discipline – medicinska etika, medicinska deontologija i bioetika – imaju svoje utemeljenje u etici,¹ odnosno, one su discipline primijenjene etike – strukovne etike.² Strukovna etika propituje na kojim je moralnim vrijednostima utemeljena određena struka, kako se unutar nje poimaju deontičke kategorije, npr., “ispravno, opravdano i dopušteno”³ te kakve su posljedice djelovanja temeljenog na takvim moralnim vrijednostima. Tako medicinska

¹ Suvremena etička literatura doslovno je nepregledna, ali usprkos mnogobrojnim teorijskim pristupima, koji su vrlo često i međusobno proturječni, tri osnovna motrišta u etici danas se prihvaćaju kod većine autora: kreposno (aretaičko) motrište, dužnosno (deontološko) motrište i posljedično (konzekvencijalističko ili utilitarističko) motrište. I dok aretaičko i deontološko motrište polaze od subjekta djelovanja koji postavlja pitanja *Kakav trebam postati?* (jer čineći dobra djela postajem dobar), odnosno *Što trebam činiti?* (jer mi je dužnost postupiti dobro i pravedno), utilitarističko motrište polazi od objekta i od posljedica subjektova djelovanja (Vidi: Talanga, Josip. Uvod u etiku. Zagreb : Hrvatski studiji – Studia Croatica, 1999. Str. 89-119).

² U profesionalnoj etici, pa tako i u medicinskoj etici, “etičke teorije ... danas se uglavnom dijele na dvije glavne skupine. To su deontološke teorije ... i konzekvencionalne odnosno posljedične teorije”. Šegota, Ivan. Etika sestriinstva. Zagreb : Pergamena ; Rijeka : Medicinski fakultet, 1997. Str. 14.

³ Talanga, Josip. Nav. dj. Str. 112.

etika, medicinska deontologija i bioetika, svaka na svoj specifičan način, u osnovi propituju etičnost medicinske struke.

Razvojem primijenjenih znanosti, naročito medicinskih i biotehnoloških, postavljaju se i nova etička pitanja o određenoj struci unutar nje same, ali i izvan nje.⁴ Sadržaj koji učitavamo u određeni pojam vezan uz određenu znanstvenu disciplinu, s vremenom se dopunjuje i mijenja, često i u potpunosti, ali i zastarijeva, a nove discipline koje nastaju, usprkos svojoj sličnosti i podudarnosti u odnosu na predmet njihovog interesa, ne moraju nužno biti sljednice "starih" disciplina. Kao potkrepu ovome, mnogi primjeri iz povijesti medicine općenito, povijesti medicinske patologije ali i sociologije medicine, potvrđuju nam kako se tijekom vremena primjenom različitih metoda i različitih znanstvenih i vrijednosnih sustava vrlo teško mogu uspostaviti mjerila vrednovanja na temelju kojih se mogu donositi znanstveno i "moralno kvalificirane odluke" u medicinskom pristupu pacijentu odn. bolesniku.⁵ Također nam, u prilog navedenome, primjeri iz povijesti medicinsko-patoloških pojmova potvrđuju postojanje logičkih i semantičkih nesuglasja između klasičnih, modernih i suvremenih značenja naziva bolesti.⁶ Na tom tragu, i mi postavljamo pitanje jesu li gore navedena tri pojma istoznačna, jesu li ova znanstvena područja uzajamno referentna, odnosno inkluzivno/ekskluzivno referentna. Za početak, pogledajmo, uz kratak povijesni prikaz nastanka i razvoja ovih disciplina, kako suvremena znanost definira ove tri discipline i kakav im međudnos određuje.

1. Pogled na povijesni razvoj medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike

Već u najranijim spisima koji bilježe povijest medicine, jasna je svijest o odgovornosti liječnika spram pacijenta, odnosno spram ljudskog života, baš kao i odnos spram pripadnika vlastite struke. Tako u starom Babilonu u Hamurabijevu zakoniku (18. st. pr. n. e.) te u nekim staroegipatskim tekstovima, nalazimo prve pokušaje reguliranja liječničkog djelovanja, a Hipokratova

⁴ Vidi dalje u ovom tekstu u objašnjenju pojma medicinska etika Sandra Spinatija.

⁵ Prema: Štifanić, Mirko. *Medicinska sociologija*. Rijeka : Adamić, 2001. Str. 12.

⁶ Grmek navodi različita značenja naziva oboljenja tetanus. I dok je većina dijagnostičara pod nazivom tetanus podrazumijevala više-manje istu infektivnu bolest, neki dijagnostičari pod tetanusom podrazumijevali su lokalno oboljenje kuka. Pogledati: Grmek, Mirko D. *Bolesti u osvjetljenje zapadne civilizacije : istraživanja patološke stvarnosti u grčkom prethistorijskom, arhajskom i klasičnom dobu*. Zagreb : Globus, 1989. Str. 360-361.

prisega, kodeks etičkog ponašanja liječnika i njihova odnosa spram pacijenta i spram pripadnika vlastite struke, najčešće se smatra prvom stepenicom razvoja medicinske etike. Dugalić o ovome kaže: “Od samih svojih početaka, prije svega zbog specifičnog usmjerenja na služenje ljudskom životu u njegovoj cjelovitosti, medicina je nužno pred liječnike postavljala određene etičke imperative i jasne moralne obveze. Početke medicinske etike (liječničke etike) možemo stoga prepoznati već u najstarijim pisanim dokumentima ljudske pisane baštine ... a prvi poznati kodeks liječničke etike je isprava poznata pod nazivom Hipokratova prisega”, sadržanoj u “Corpusu Hippocraticum, koji je zbog svoje univerzalnosti i općeljudskog poimanja dobra, utkan u židovstvo, kršćanstvo i islam... Hipokratova prisega jasno izriče temeljno načelo medicinske etike *Nil nocere – Ne škoditi*: Svoje propise odredit ću po svojim silama i znanju na korist bolesnika i štitit ću ga od svega što bi mu moglo škoditi ili nanijeti nepravdu”.⁷ Dalje, Dugalić naglašava kako prisega “upućuje i na starogrčku tradiciju aretetičke etike” te kako se u njoj ističe “kako će liječnik čisto i pobožno živjeti i obavljati svoje umijeće te da će raditi na korist bolesnika, kloneći se hotimičnog oštećivanja, a osobito zavoda žena i muškaraca, robova i slobodnih. Drugim riječima, liječnik mora biti častan čovjek, koji uživa ugled zbog svog poštenja, pravednosti, diskretnosti. Osim toga, upućuje se i na krjepostan i častan odnos prema struci”.⁸

Hipokrat (460.-377. pr. n. e.), otac znanstvene medicine, najvjerojatnije nije autor prisega. Ludwig Edelstein je 1943. pretpostavio da se radi o kodeksu nastalom u pitagorejskoj školi budući da su se svjetonazori predstavljeni u prisezi podudarali s učenjem i običajima pitagorejaca.⁹ Ovo, recimo, podupire i naš poznati povjesničar medicine Mirko Grmek kad tvrdi da su “Hipokratski ... liječnici morali poznavati pitagorejsku dijetetiku”¹⁰, a potkrepu ovakvom stavu nalazimo i u Medicinskoj enciklopediji.¹¹ Danas se ovaj stav dovodi u sumnju pa “Neki smatraju da je zakletva produkt

⁷ Dugalić, Vladimir. Etika u svjetlu kršćanske antropologije. // Medicinska etika / ur. Stella Fatović-Ferenčanin, Antun Tucak. Zagreb : Medicinska naklada, 2011. Str. 63.

⁸ Isto. Str. 64.

⁹ Kuhar, Martin. Od zakletvi do deklaracija : odabir dokumenata ključnih za razumijevanje nastanka i provedbe etičkih načela. // Medicinska etika / ur. Stella Fatović-Ferenčanin, Antun Tucak. Zagreb : Medicinska naklada, 2011. Str. 241.

¹⁰ Grmek, Mirko D. Nav. dj. Str. 238.

¹¹ Medicinska enciklopedija / [glavni redaktor Ante Šerčer]. II : D-Glu. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1967. Str. 37.

raznolikih utjecaja (i pitagorejskih), a drugi da je njeno značenje za nas u potpunosti izgubljeno”.¹²

Koliko god nam se činilo logičnim proglasiti Hipokratovu prisegu početkom medicinske etike, treba znati kako se u idućim stoljećima ova prisega koristi samo sporadično. Do 13. stoljeća bila je uglavnom zaboravljena, a tada je oživljuju prva sveučilišta i srednjovjekovni vladari Roger II. i Frederick III., uz pomoć Katoličke crkve, koji u pokušaju nadziranja liječničkog staleža, donose pravila i upute o radu i ponašanju liječnika.¹³ “Rascjepkanost Evrope sve do XIX stoljeća na brojne male države, otežavala je prihvaćanje Hipokratovih načela kao općevažćih pravila za ponašanje u praksi. Etička načela Hipokratove zakletve postala su, u pravom smislu osnova medicinske etike tek u XIX stoljeću sa razvojem moderne naučne medicine”.¹⁴

Ovdje treba spomenuti i Paracelsusa (1493.-1541.), srednjovjekovnog liječnika koji je načelu neškodljivosti dodao i usmjerenost liječenja na psihološke i emocionalne osobnosti pacijenta i tako do kraja razvio paternalistički tip odnosa liječnika i pacijenta.¹⁵

Medicinska etika se kao sintagma javlja “...prvi put 1803. godine u Engleskoj, u naslovu knjige njihovog poznatog liječnika, etičara i reformatora medicine Thomasa Percivala,¹⁶ kojeg neki autori u anglosaksonskim zemljama nazivaju Hipokratom modernog doba odnosno utemeljivačem moderne medicinske etike”.¹⁷

¹² Kuhar, Martin. Nav. dj. Str. 242.

¹³ Prema: Kaličanin, Predrag. Medicinska etika i medicinsko pravo. Beograd : Institut za medicinsko zdravlje, 1999. Str. 14. Dostupno i na: https://docs.google.com/document/d/1h8KVPxVioKw0EMyodUAn6_Xaj3Vr_MGXY_6aBMtYF2Gaw/edit?pli=1# [citirano: 2013-12-07]

¹⁴ Isto. Str. 14.

¹⁵ Kovačová, Daniela. Od Hippokrata k bioetike. (Bio) etické princípy a modely s dôrazom na sociálnu prácu. // Aplikovaná etika v sociálne práci a ďalších pomáhajúcich profesiách. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie / ur. Andrej Mátel et al. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010. Str. 161. Dostupno i na: <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/od-hippokrata-k-bioetike-Bio-eticka-principy-a-modely-s-dorazom-na-socialnu-pracu> [citirano: 2014-01-13]

¹⁶ Međutim, Šegota napominje da njegova “dosadašnja istraživanja nisu potvrdila enciklopedijske izvore o navodnoj Percivalovoj knjizi *Code of Medical Ethics*, nego o njegovom kratkom tekstu od svega tri rečenice pod tim naslovom...”. Šegota, Ivan. *Etika sestrinstva*. Zagreb : Pergamena ; Rijeka : Medicinski fakultet, 1997. Str. 57, bilj. 45.

¹⁷ Isto. Str. 57.

Šegota navodi talijanskog etičara medicine Sandra Spinsantija koji kaže kako je naziv medicinska etika u početku označavao etiku koja gleda “iznutra”, odnosno “obrazovanje koje je bilo nametnuto da bi se prenijela pravila u medicini”, ali budući da se radilo “o vrlo ozbiljnoj stvari koja se ne može prepustiti samo medicinarima” formirao se i pogled “izvana”, odnosno “etika o medicini” ili “etika medicine”.¹⁸

Percival je u svakom slučaju medicinsku etiku povezoao s profesionalnim ponašanjem u bolnicama i sličnim ustanovama i dao šire značenje do tad primjerenijoj sintagmi liječnička etika.¹⁹

Liječnik, a i ostali djelatnici u zdravstvenom sustavu, dužni su se u svom profesionalnom odnosu s pacijentima, ali i drugim sudionicima sustava, pridržavati određenih etičkih načela. Već smo rekli kako je odnos liječnik – pacijent paternalistički, tj. pacijent je u odnosu ovisnosti prema liječniku. Takav odnos može dovesti do etički dvojbenih okolnosti te ga je nužno regulirati. Nakon Drugoga svjetskog rata, donesen je niz deklaracija²⁰ koje daju upute liječnicima za snalaženje u raznim dvojbenim okolnostima, ali te deklaracije nisu zakonski obvezujuće. Treba podsjetiti kako je zakonsko sankcioniranje liječničkih pogrešaka registrirano i u najstarijim vremenima (npr., u Hamurabijevu zakonu određuje se kako će se liječniku odrezati ruka ukoliko izazove smrt), jednako kao i sankcije za pacijenta (također u Hamurabijevu zakonu određuje se koliko ima pacijent platiti liječniku nakon završetka liječenja). Srednji vijek je puno radikalniji pa grešku u liječenju liječnik plaća smrću. Veliki zločini Drugoga svjetskog rata uzrokovali su veće posvećivanje pažnje medicinskoj etici, ali i definiranja pravne odgovornosti liječnika.²¹ Znanstvena disciplina koja se bavi medicinskom etikom, medicinskim pravom i medicinskom hodegetikom (uputama o proučavanju medicine) naziva se medicinskom deontologijom.²²

¹⁸ Isto. Str. 60.

¹⁹ Isto. Str. 61.

²⁰ Ženevska deklaracija (1948., izmjenjeno i dopunjeno izdanje 1968., 1984., 1994., 2005 i 2006.), Opća deklaracija o ljudskim pravima UN-a (1948.), Nürnberški kodeks (1950.), Helsinška deklaracija (1964.), Lisabonska deklaracija Svjetskoga liječničkog udruženja o pravima pacijenata (1981., dopune 1995. Bali, 2005. Santiago)...O ovome više u: Kuhar, Martin. Nav. dj. Str. 242-282.

²¹ Mašić, Izet. Medicinska deontologija – principi i praksa u Bosni i Hercegovini. // *Materia Socio Medica* 20, 1 (2008), 8.

²² Isto, 8.

Kraj 20. stoljeća donio je etičarima medicine, liječnicima, a naravno i pacijentima, nove izazove: umjetna oplodnja, eutanazija, transplantacija ljudskih, ali i životinjskih organa na ljude... Novo medicinsko okruženje rađa i nova etička pitanja. Ovim se pitanjima pozabavio američki biolog i onkolog Van Rensselaer Potter u članku *Bioethics : The science of survival*,²³ a zatim i knjizi *Bioethics : Bridge to the Future* (1970). U nazivu bioetika Potter podrazumijeva upravo ono što “logički proizlazi iz kombinacije dviju grčkih riječi: bios (život) i ethikos (etika), to jest “etika života”... Za Pottera je ... to bila ... sveopća etika, što je kasnije izraženo u novoj sintagmi: globalna bioetika”.²⁴

Iako mu je ovime pripisan naziv oca bioetike, 1997. godine na konferenciji u Berlinu pojavio se profesor Rolf Löther s tvrdnjom da je već 1927. godine Fritz Jahr, njemački “protestantski pastor, filozof i pedagog objavio članak” *Bio-Ethik : Eine Umschau über die ethischen Beziehungen des Menschen zu Tier und Pflanze* (Bioetika : pregled etičkih odnosa ljudi sa životinjama i biljkama) u kojem “...predlaže bioetički imperativ, kao širi Kantov... kategorički imperativ²⁵ *Poštuj svako živo biće u načelu kao svrhu u sebi i po mogućnosti postupaj s njim kao takvim!* ... za sve oblike života. Osvrnuvši se na nove fiziološke spoznaje svoga vremena i moralne izazove povezane s razvojem svjetovnih i pluralističkih društava, Jahr redefinira moralne obveze prema ljudskim i neljudskim oblicima života, ocrtavajući koncept bioetike

²³ Objavljen u *Perspectives on Biology and Medicine* 14 (1970), 127-153.

²⁴ Šegota, Ivan. Nav. dj. Str. 63.

²⁵ O kategoričkom imperativu u Hrvatskoj enciklopediji nalazimo sljedeću natuknicu: Kategorički imperativ je “etički zahtjev da nešto treba učiniti jer u sebi ima moralno opravdanje pa po tome i univerzalno značenje. Taj problem I. Kant određuje ovako: “Radi tako da maksima tvoje volje uvijek može vrijediti ujedno kao načelo općega zakonodavstva”. To je prema Kantu apsolutni zahtjev praktičnog uma. Kategorički imperativ izražava moguću etičku normu, koja u pojedinim slučajevima, kao *etika situacije*, nužno mora imati svoju posebnost u sadržaju te općenitosti. Po Kantu imperativ je *hipotetički* (spretnost, snalazljivost, propisi) i *kategorički* (moralni, čudoredni). Hipotetički imperativ nalaže nešto pod nekim uvjetom (ako ovo, onda ono) i vrijedi pod pretpostavkom traženoga cilja pa time izriče samo uvjetovano moranje. Kategorički imperativ dovodi zakon formalno i apsolutno do valjanosti. Sintetičko apriorna tvrdnja kategoričkog imperativa najviše je formalno načelo koje um može formulirati s obzirom na “prisilu” čovjekove volje”. Kategorički imperativ. Dostupno na: <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30862> [citirano: 2014-01-17].

kao akademske discipline, načela i vrline”.²⁶ Ali, ipak, Jahr ostaje nezamijećen sve do spomenute 1997. godine, te počeci bioetike pripadaju i njenom “drugom ocu”, Vanu Rensselaeru Potteru.

Potterov pojam “etika života” bio je po svom sadržaju “preširok” američkom osnivaču Kennedy instituta za etiku u Washingtonu, A. Hellegarsu, “pa mu je dao uže, medicinsko značenje”²⁷ te je bioetika postala sinonimom za novu medicinsku etiku.²⁸ Šegota ističe kako je “bioetika kao pojam nadrasla medicinu” te da je pojam bioetika “po konotaciji postao prostraniji od nove medicinske etike” jer bioetika uz medicinsko područje “obuhvaća i druge oblasti života i različita područja znanosti”.²⁹

Nakon svega, treba reći kako, bez obzira na svoje kronološko i institucionalno utemeljenje, medicinska etika, medicinska deontologija i bioetika postoje usporedo. Pojava jedne discipline nije značila kraj druge, niti je možemo protumačiti “novom” fazom one “stare”. Svaka od njih, bez obzira na pokušaje interdisciplinarnog sažimanja i metodološko-teorijskih redukcionističkih pokušaja, na svojoj osobnoj tradiciji gradi svoju aktualnu teoriju i praksu. Neke teme i predmeti interesa ostaju im zajedničkim, ali to ne poništava njihovu samostalnost kao disciplina.

2. Problem znanstvenog definiranja medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike

Pojmovi medicinska etika, medicinska deontologija i bioetika upotrebljavaju se u literaturi prilično nedosljedno i nije rijetkost da se značenje i sadržaj jedne discipline veže uz naziv druge. Posizanje za referentnom literaturom pri

²⁶ Sass, Hans-Martin. Fritz Jahr's 1927 Concept of Bioethics. // Kennedy Institute of Ethics Journal 17, 4, (December 2007), 279. Dostupno i na: <http://muse.jhu.edu/journal/ken/summary/v017/17.4sass.html> [citirano: 2014-01-14]. O ovome pišu i Muzur, Amir i Rinčić, Iva. Fritz Jahr (1895.-1953.) – čovjek koji je izmislio bioetiku. Preliminarna biografija i bibliografija. // Synthesis philosophica 26, 1 (Kolovoz 2011), 133-139. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=107894 [citirano: 2014-01-13].

²⁷ Isto, 63.

²⁸ Međutim, Šegota u svom članku Šegota, Ivan. Nova medicinska etika i eutanazija. // Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja. 5(1996), 3-4(23-24), 699-707. navodi da je “Pojam ‘nova medicinska etika’ (new medical ethics) prvi... uveo dr. Albert R. Jonsen, profesor medicinske etike ..., povezujući ga s bioetikom kao sinonimom (bioethics as new medical ethics)”, 699, bilj. 2.

²⁹ Šegota, Ivan. Etika sestinstva. Zagreb : Pergamena ; Rijeka : Medicinski fakultet, 1997. Str. 64.

traženju definicija neće pojednostaviti stanje, pa tako npr., i *Hrvatska enciklopedija* upućuje s pojma medicinska etika (*medicine ethics*) na bioetiku, dovodeći sadržajno i značenjski pojmove medicinska etika i bioetika u sinonimni odnos: “medicinska etika → bioetika”.³⁰ Pogled na *Medicinsku enciklopediju* dovodi nas u novu nedoumicu: ovdje nalazimo uputnicu s pojma medicinska etika na medicinsku deontologiju.³¹ “Pojam medicinske deontologije uglavnom se poklapa s pojmom liječničke etike, ali je zapravo nešto širi, jer ne obuhvaća samo etička načela, nego i pozitivne pravne propise koji su u vezi s liječničkim zvanjem”.³² Ovdje želimo reći kako nakon institucionalizacije medicine, o liječničkoj etici možemo govoriti samo kao dijelu medicinske etike. Isto tako, Čehok navodi u sažetku svog članka *Filozofija i medicinska etika*: “Liječničko djelovanje postalo je jednim od središnjih područja etičke refleksije, što je dovelo do ustanovljavanja posebne poddiscipline etike – medicinske etike (koriste si i nazivi bioetika ili liječnička etika)...”,³³ da bi kasnije dodao: “Uzmemo li stoga kao deskriptivnu oznaku nazivak medicinska etika, onda nehotice upućujemo na shvaćanje da je riječ o tzv. profesionalnoj etici, premda je jasno da odnos liječnik (medicinsko osoblje) – pacijent nije moguće svesti isključivo na profesionalni odnos. Uzmemo li kao deskriptivnu oznaku nazivak bioetika, djelomice ćemo proširiti značenjsko polje prvog naziva, jer će biti riječ o primjeni etike na čitavo područje života, odnosno na znanosti i profesije koje proučavaju ‘život’ na bilo koji način (...). Mi ćemo ovdje spominjati nazivak medicinska etika, svjesni toga da ona ne raspravlja samo, kako bi se iz nazivka dalo zaključiti o filozofskim (etičkim) aspektima liječničkog djelovanja, već nastoji odgovoriti na čitav niz, ponajprije pravnih, potom socioloških, ekonomskih i političkih pitanja koja su u širem smislu vezana uz medicinske postupke”.³⁴ Kaličanin, za razliku od ovoga, pojašnjava kako se “Medicinska etika i medicinsko pravo mogu ... obuhvatiti zajedničkim nazivom medicinska deontologija ... Medicinska deontologija ... proučava i utvrđuje dužnosti medicinskih radnika. U tom smislu ona se dobrim

³⁰ Vidi: <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39748> [citirano: 2014-01-13].

³¹ Deontologija (grčki *δέον*: dužnost + -logija), pojam koji je u filozofiju uveo J. Bentham kao oznaku za svoju *utilitarističku etiku*, koja se zasniva na odnosu dužnosti i osobne koristi. Danas se *deontologijskima* nazivaju svi oni smjerovi u etici koji normativnost i kakvoću čudorednoga djelovanja izvode iz dužnosti, neovisno o izvanjskim svrhama i posljedicama djelovanja. Deontologija. <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14605> [citirano: 2014-01-13].

³² Medicinska enciklopedija. Isto. Str. 36.

³³ Čehok, Ivan. *Filozofija i medicinska etika*. // Društvena istraživanja : Nova medicinska etika (god. 5, 3/4(23-24), svibanj-kolovoz 1996, 597.

³⁴ Isto, 598.

dijelom podudara sa medicinskom etikom. Ipak, medicinska deontologija je nešto širi pojam. Ona obuhvaća ne samo etička načela, već i pozitivne pravne propise koji reguliraju rad u oblasti medicine. Medicinska deontologija pokriva, prema tome, moralne i pravne dužnosti medicinskih radnika. Njihovo nepoštivanje dovodi do moralne odnosno pravne odgovornosti ... Medicinska deontologija počiva na dva svoja stupa. Jedan je medicinska etika, a drugi medicinsko pravo, odnosno pravni propisi koji reguliraju rad na zaštiti i unapređenju zdravlja”. A kasnije u tekstu nam daje odličnu definiciju medicinske etike: “Medicinska etika predstavlja, u stvari, skup načela odnosno pravila ponašanja kojima medicinski radnik mora da se rukovodi kada donosi odluke što je ispravno a što pogrešno, što je dozvoljeno a što zabranjeno, što je dobro a što loše za pacijenta, ali i za društvenu zajednicu”.³⁵ Šegota, analizirajući neke suvremene definicije medicinske etike, dolazi do zaključka kako “...u nedostatku još bolje definicije” medicinsku etiku možemo definirati kao “znanstvenu disciplinu koja je grana etike a koja se bavi teorijskim i praktičnim moralnim pitanjima vezanim za medicinu i zdravstvo”.³⁶

Današnja stručna literatura donosi uglavnom slične definicije bioetike počevši od one Potterove kako je bioetika “...promaknuta kao nova disciplina da združuje biološka znanja sa znanjem o ljudskim vrijednosnim sustavima ... Odabirem *bio-* da bih označio biološko znanje, znanost o živim sustavima; odabirem *-ethics* da bih označio znanje o ljudskim vrijednosnim sustavima”,³⁷ pa do definicije iz prvog izdanja *Bioetičke enciklopedije* gdje se bioetika definira kao “sustavno proučavanje ljudskog ponašanja na području znanosti o životu i zdravlju promišljenog u svjetlu moralnih vrijednosti i principa”.³⁸ Matulić napominje da je ista definicija u izdanju iz 1995. godine unekoliko i modificirana, pa navodi kako je “bioetika ... sustavno proučavanje moralnih dimenzija – uključujući moralnu viziju, odlučivanje, ponašanje i razborito vladanje – znanost o životu i zdravlju primjenjujući različite etičke metodologije s

³⁵ Kaličanin, Predrag. Nav. dj. Str. 1.

³⁶ Šegota, Ivan. Nav. dj. Str. 61-62.

³⁷ Potter, V. R. Biocybernetics and Survival. // Journal of Religion and Science 5(1970), bilj. 3. Prema: Matulić, Tonči. Bioetika i autoritet : ljudski razum i problem autoriteta u bioetici kao filozofskoj disciplini. // Filozofska istraživanja 83, 21 (2001), sv. 4. Str. 552.

³⁸ Encyclopedia of Bioethics 1978. Str. XIX, bilj. 1. Prema: Matulić, Tonči. Oblikovanje identiteta bioetičke discipline : etička svijest odgovornosti za opstanak u budućnosti. Zagreb : Glas koncila, 2006. Str. 25.

interdisciplinarnom impostacijom”.³⁹ Dalje u tekstu, Matulić napominje kako “bioetiku nije moguće potpuno, dakle po svim idejnim, sadržajnim i metodološkim šavovima, poistovjetiti s tradicionalnom medicinskom etikom” te da “bioetika u jednom od svojih najprirodnijih interpretativnih varijanti zadržava kontinuitet s tradicionalnom medicinskom etikom, ali je bitno proširuje, obogaćuje i posuvremenjuje”.⁴⁰

Kao primjer, iako ističemo ovdje sinonimnu uporabu pojma bioetika i pojma medicinska etika, donosimo i definiciju iz *Hrvatske enciklopedije*: “Bioetika (bio- + etika) (medicinska etika), grana etike koja se bavi proučavanjem ljudskoga ponašanja na području biomed. znanosti, s osobitim naglaskom na moralne vrijednosti i načela”.⁴¹

Williams, dapače, jasno razlučuje medicinsku etiku od bioetike i objašnjava njihov međuodnos: “...medicinska etika (je) grana etike koja se bavi moralnim problemima u medicinskoj praksi. *Medicinska etika je usko povezana, ali nije identična s bioetikom* (kurziv R. O.) (biomedicinskom etikom). Dok se medicinska etika fokusira prvenstveno na pitanja koja proizlaze iz medicinske prakse, predmet bioetike je vrlo širok te se bavi moralnim pitanjima u biološkim znanostima općenito. Bioetika se također razlikuje od medicinske etike utoliko što ne zahtijeva prihvaćanje nekih tradicionalnih vrijednosti koje su od temeljne važnosti medicinskoj etici. Kao akademska disciplina, medicinska etika je razvila vlastiti specijalizirani vokabular, uključujući i mnoge termine posuđene iz filozofije”.⁴²

Želeći pojednostaviti dosad rečeno, dajemo prikaz medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike s obzirom na njihove strukturalne čimbenike i njihov uzajamni odnos:

- Medicinska etika:
liječnik/medicinski djelatnici ↔ pacijent/društvo ↔ etika
- Medicinska deontologija:
(liječnik/medicinski djelatnici ↔ pacijent/društvo) ↔ medicinsko pravo/zakon ↔ etika

³⁹ Encyclopedia of Bioethics 1995.,¹ Str. XXI. Prema: Matulić, Tonči. Oblikovanje identiteta bioetičke discipline : etička svijest odgovornosti za opstanak u budućnosti. Zagreb : Glas koncila, 2006. Str. 26.

⁴⁰ Matulić, Tonči. Oblikovanje identiteta bioetičke discipline : etička svijest odgovornosti za opstanak u budućnosti. Zagreb : Glas koncila, 2006. Str. 133-134.

⁴¹ Bioetika. <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7730> [citirano: 2014-01-13].

⁴² Williams, John Reynold. Medical ethics manual. Ferney-Voltaire Cedex : The World Medical Association, 2009. Str. 9-10. Dostupno i na: http://www.wma.net/en/30publications/30ethicsmanual/pdf/ethics_manual_en.pdf [citirano: 2014-01-32].

- Bioetika:

Etika ↔ život (čovjeka i priroda) ↔ tehnologija

Za razliku od pogleda na deontologiju kao na područje šire od medicinske etike,⁴³ Matulić govori o deontologiji kao užem području "...od medicinske etike ukoliko najprije određuje specifičan odnos unutar same liječničke profesije, ali i specifičnost nasuprot drugih profesija te samoga društva".⁴⁴

U svojim opaskama o medicinskoj etici kao "staroj medicinskoj etici" i njenom odnosu prema bioetici kao "novoj medicinskoj etici", Matulić kaže: "No, ne bi se smjelo dogoditi da naše premišljanje o medicinskoj etici ima isključivo polazište u navedenim konotacijama, koje često zahtijevaju od medicinske etike da bude pragmatična, koristoljubna ili utemeljena isključivo na demokratskim načelima "većine" i "dogovora", a ne na etičnosti postupanja. To najbolje dolazi do izražaja u pretenzijama korištenja naziva tzv. *nove* medicinske etike izolirajući tzv. "staru medicinsku etiku". Da bi se to izbjeglo, preduvjet je solidno poznavanje filozofije etike. Već je rečeno da je etika filozofska, a ne tehnološko-medicinska disciplina. Svakako da je i tehnologija plod ljudskog duha i umijeća, no ona podliježe etičkim valorizacijama samo u odnosu na subjekt. Jednostavno rečeno: *je li sve etički opravdano što je tehnički izvedivo?* (kurziv R. O.⁴⁵) Tako se u razlučivanju između *stare* medicinske etike i *nove* medicinske etike mora bitno lučiti između onoga što spada na tehnologiju, a što spada na etiku".⁴⁶

Ako ćemo i dalje govoriti u ambivalentnim pojmovima *staro/novo*, recimo kako je klasifikacija "stare" medicine kao primijenjene znanosti, a medicinske etike, koju je medicina izrodila, granom primijenjene etike, ispravna. Međutim, kao što je "nova" medicina "visoko tehnologizirana, sofisticirana, umnogome dehumanizirana i stavljena na ispit pred autonomijom pacijenta",⁴⁷ tako i "nova medicinska etika" sve više odmiče etičkim humanim pitanjima i primiče se etičkim pitanjima utjecaja tehnologije na život općenito. Dakle,

⁴³ Kaličanin, Predrag. Nav. dj. Str. 1. Vidjeti već rečeno u ovom tekstu o medicinskoj deontologiji.

⁴⁴ Matulić, Tonči. Nova medicinska etika. // Crkva u svijetu 32, 3 (Rujan 1997), 305. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=79346 [citirano: 2014-01-17].

⁴⁵ Ili, dodajmo, *Sve što je tehnički izvedivo nije i etički opravdano!*

⁴⁶ Matulić, Tonči. Nav. dj., 304.

⁴⁷ Matulić, Tonči. Oblikovanje identiteta bioetičke discipline : etička svijest odgovornosti za opstanak u budućnosti. Zagreb : Glas koncila, 2006. Str. 133.

možemo zaključiti da, iako je medicina i danas zadržala svoj status primijenjene znanosti, a zbog promjene znanstvene paradigme postala i “eksperimentalnom”, njeno područje nužno se proširuje i na “humanističke i društvene znanosti”.⁴⁸ Ovakvim usložnjavanjem i preklapanjem disciplinarnih područja i grana, mjerila za stvaranje znanstvenih klasifikacija i nomenklatura suočavaju se s problemom kategorizacije određene discipline. Više-manje uspješno, ovaj se problem pokušava riješiti uvođenjem kategorije interdisciplinarnosti.

3. Klasifikacija znanosti u Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama Nacionalnog vijeća za znanost (2009)

Nacionalno vijeće za znanost RH uskladilo je *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 76/2005) s klasifikacijom znanosti u *Frascati Fields of Science*⁴⁹ i donijelo *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 118/2009).⁵⁰ Time je usklađena hrvatska znanstvena klasifikacija s međunarodno prihvaćenom klasifikacijom.⁵¹ Mi ćemo ovdje promotriti položaj znanstvenih disciplina medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike, unutar *Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 118/2009) (Pravilnik). Prema *Pravilniku* (NN 118/2009), medicinska etika je grana polja kliničke medicinske znanosti unutar 3. područja biomedicine i zdravstva:

⁴⁸ Isto. Str. 135.

⁴⁹ Organisation for Economic Co-operation and Development. *Frascati Fields of Science*. 2006. <http://www.oecd.org/sti/inno/38235147.pdf> [citirano: 2014-01-25].

⁵⁰ *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*. // Narodne novine 118(2009). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> [citirano: 2013-12-07].

⁵¹ Prema: Potočnik, Dunja. *Promjene Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*. Dostupno na: <http://portal.connect.znanost.org/2009/11/promjene-pravilnika-o-znanstvenim-i-umjetnickim-podrucjima-poljima-i-granama/> [citirano: 2014-01-25].

3. PODRUČJE BIOMEDICINE I ZDRAVSTVA⁵²

Polje 3.02 Kliničke medicinske znanosti⁵³

Grana 3.02.15 medicinska etika

Ovdje ćemo primijetiti kako se kao grana ne navodi medicinska deontologija. U skladu s ranije navedenim o medicinskoj deontologiji, a prema fasetnom slijedu ove kategorizacije, očekivali smo, ukoliko već medicinska deontologija nije grana polja kliničke medicinske znanosti i unutar 3. područja biomedicine i zdravstva, kako bi unutar 5. područja društvenih znanosti i polja prava mogla biti navedena grana medicinskog prava, ali u *Pravilniku* (NN 118/2009) medicinska se deontologija ne navodi kao kategorija, baš kao ni medicinsko pravo:

5. PODRUČJE DRUŠTVENIH ZNANOSTI

Polje 5.02. Pravo⁵⁴

U 6. području humanističkih znanosti, u polju filozofije, nalazimo grane etika i filozofijska bioetika:

6. PODRUČJE HUMANISTIČKIH ZNANOSTI⁵⁵

Polje 6.01. Filozofija

Grana 6.01.08 etika

Grana 6.01.25 filozofijska bioetika

⁵² Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. Nav. dj.

⁵³ U Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama : Polje 3.02. Kliničke medicinske znanosti; Grane : 3.02.01 anesteziologija i reanimatologija, 3.02.02 dermatovenerologija, 3.02.03 fizikalna medicina i rehabilitacija, 3.02.04 gerijatrija 3.02.05 ginekologija i opstetricija, 3.02.06 hitna medicina, 3.02.07 infektologija, 3.02.08 intenzivna medicina, 3.02.09 interna medicina, 3.02.10 kirurgija, 3.02.11 klinička biokemija, 3.02.12 klinička citologija, 3.02.13 klinička farmakologija s toksikologijom, 3.02.14 klinička imunologija, 3.02.15 medicinska etika, 3.02.16 medicinska mikrobiologija, 3.02.17 nuklearna medicina, 3.02.18 oftalmologija, 3.02.19 onkologija, 3.02.20 ortopedija, 3.02.21 otorinolaringologija, 3.02.22 patofiziologija, 3.02.23 patologija, 3.02.24 pedijatrija, 3.02.25 radiologija, 3.02.26 radioterapija i onkologija, 3.02.27 sudska medicina, 3.02.28 urologija, 3.02.29 psihijatrija, 3.02.30 neurologija, 3.02.31 sestinstvo. Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. Isto.

⁵⁴ U Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama: Polje 5.02. Pravo; Grane: 5.02.01 finansijsko pravo; 5.02.02 građansko pravo i građansko procesno pravo; 5.02.03 kazneno pravo, kazneno procesno pravo, kriminologija i viktimologija, 5.02.04 međunarodno pravo, 5.02.05 međunarodno privatno pravo, 5.02.06 obiteljsko pravo, 5.02.07 pomorsko i općeprometno pravo, 5.02.08 povijest prava i države, 5.02.09 radno i socijalno pravo, 5.02.10 rimsko pravo, 5.02.11 teorija prava i države, 5.02.12 trgovačko pravo i pravo društava, 5.02.13 upravno pravo i uprava, 5.02.14 ustavno pravo, 5.02.15 europsko javno pravo, 5.02.16 europsko privatno pravo. Isto.

⁵⁵ Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. Isto.

Nakon što promotrimo znanstvena polja unutar 8. interdisciplinarnog područja, nailazimo na polje integrativna etika:

8. PODRUČJE INTERDISCIPLINARNA PODRUČJA ZNANOSTI⁵⁶

Polja 8.03. Integrativna bioetika

(prirodne, tehničke, biomedicina i zdravstvo, biotehničke, društvene, humanističke znanosti)

Znakovito je da polje 8.03. Integrativna bioetika nije razvedeno u grane, nego se uz njega samo navode područja čiji međuodnosi i međuutjecaji čine njenu interdisciplinarnost.

Imajući u vidu ranije spomenuto vezanje grane medicinska etika uz polje kliničkih medicinskih znanosti, a uz opasku da *etika* i kao sufiks naglašava filozofijsko usmjerenje discipline, pitamo se je li nužno ne uvrstiti granu filozofijska bioetika u polje integrativne bioetike, naročito ako se u opisu interdisciplinarnog sadržaja tog polja navode i humanističke znanosti.

Ali, kao što smo već utvrdili neujednačenost definicija disciplina o kojima govorimo, kao i neujednačenost o stavu o njihovom hijerarhijskom odnosu, također treba reći kako i sam *Pravilnik* u Čl. 7. navodi o interdisciplinarnom području znanosti da je “ovo područje moguće ... utvrditi *samo načelno* (kurziv R. O.), kao znanstveno područje različitih znanstvenih područja i polja”.⁵⁷ Analogno tome možemo pretpostaviti kako se samo načelno mogu utvrditi i grane polja unutar interdisciplinarnog područja znanosti.

4. Medicinska etika, medicinska deontologija i bioetika unutar Univerzalne decimalne klasifikacije

Budući da se Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) temelji na klasifikaciji znanstvenih disciplina gradeći numeričkim oznakama fasetnu i hijerarhijsku strukturu, možemo ustvrditi kako je UDK praktični odgovor na usustavljenu klasifikaciju znanosti. Za razliku od osam područja u klasifikaciji znanosti predočenoj u navedenom *Pravilniku*, UDK predmete svrstava u deset osnovnih skupina zastupljenima oznakama od 0 do 9 (analogija s područjima u klasifikaciji znanosti), da bi se kasnije, dodavanjem sljedeće numeričke oznake, dijelila u podskupine (analogija s poljima u klasifikaciji znanosti), koje se opet dijele sljedećom dodanom numeričkom oznakom (analogija s granama u klasifikaciji znanosti).

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Isto.

Do objavljivanja UDK tablica za klasifikaciju prirodnih i primijenjenih znanosti,⁵⁸ medicinska etika nije imala samostalnu numeričku oznaku, nego se građa klasificirala povezivanjem numeričkih oznaka podskupina iz glavnih skupina 1 Filozofija, odnosno 2 Religija. Teologija, i 6 Primijenjene znanosti. Medicina. Tehnika i tehnologija dvotočkom (Tablica 1b)

1 Filozofija. Psihologija⁵⁹

17 Moralna filozofija. Etika. Praktična filozofija

174 Profesionalna etika

179 Različita etička pitanja

2 Religija. Teologija⁶⁰

241 Moralna teologija. Pitanja religioznog morala

6 Primijenjene znanosti. Medicina. Tehnika i tehnologija

61 Medicinske znanosti

Tako bi se, ovisno o filozofskom ili teološkom vidu, u klasifikaciji sadržaja o medicinskoj etici, UDK oznake kombinirale: 174:61 (često i 179:61), odnosno 241:61.

Nakon objavljivanja srednjeg izdanja tablica UDK namijenjenih prirodnim i primijenjenim znanostima, medicinska etika je dobila numeričku oznaku unutar podskupine 61 Medicinske znanosti.⁶¹

6 Primijenjene znanosti. Medicina. Tehnika i tehnologija

61 Medicinske znanosti

614.253 Odnos liječnika prema kolegama, prema pacijentima

Medicinska etika⁶²

2002. godine, u publikaciji u izdanju UDK konzorcija objavljena je promjena teksta navedenog uz skupinu 60 - 60 Opća pitanja primijenjenih znanosti u Biotehnologija, a dodana je i nova podskupina 608.1 Etički aspekt. Bioetika s primjerom kombiniranja.⁶³

608.1:575:612.6.05 Bioetika i humana genetika. Uključujući: potomci dobiveni genetičkim inženjeringom ('dizajnirana djeca')

⁵⁸ Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. II. dio : Prirodne i primijenjene znanosti.

⁵⁹ Navedena skupina i podskupine: Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti. Str.127, 136, 138.

⁶⁰ Navedena skupina i podskupine: Isto. Str. 139, 142.

⁶¹ Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. II. dio : Prirodne i primijenjene znanosti. Str. 267.

⁶² Isto. Str. 281.

⁶³ Extension and corrections to the UDC 24(2002). The Hague : UDCC, 2002. Str. 123.

O ovim je promjenama hrvatska knjižničarska struka saznala iz prikaza J. Leščić objavljenog u VBH,⁶⁴ te iz Dodatka UDK⁶⁵ iz 2004.

Medicinska deontologija⁶⁶ još uvijek nema numeričku oznaku pa se i dalje izražava kombinacijom brojeva za medicinsku etiku 614.253 i za pravo 34. 614.253:34 Medicinska deontologija

5. Građa iz medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica

U odnosu na raniji tekst, prvo ćemo pogledati kako su discipline koje nas zanimaju međusobno hijerarhijski određene u Skupnom katalogu hrvatskih knjižnica (<http://opak.crolib.hr/bnew/search.html>) (Katalog), odnosno kakav je njihov međuodnos s obzirom na sadržaj i opseg. Pri predmetnom pretraživanju, postavili smo upit “medicinska etika“. Analizom rezultata pretraživanja zaključujemo da se medicinska etika promatra kao uža pojam od profesionalne etike, medicinske deontologije i bioetike, ali i kao širi pojam od liječničke etike. Ovaj je hijerarhijski odnos u skladu s većinom aktualnih definicija medicinske etike i shvaćanja hijerarhijskih odnosa između medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike.

Primjer:

<i>Vaš upit:</i>	MEDICINSKA ETIKA
Vidi i uža pojam:	Eutanazija.
Vidi i uža pojam:	Sestrinska etika.
Vidi i uža pojam:	Psihijatrijska etika.
Vidi i uža pojam:	Liječnička odgovornost.
Vidi i uža pojam:	Bolnička etička povjerenstva.
Vidi i uža pojam:	Neuroetika.
Vidi i šira pojam:	Profesionalna etika.
Vidi i šira pojam:	Medicinska deontologija.
Vidi i šira pojam:	Bioetika.

⁶⁴ Leščić, Jelica. Extension and corrections to the UDC 24(2002). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 3/4 (2002), 301-302.

⁶⁵ Univerzalna decimalna klasifikacija : dodatak 2004. / [prijevod s engleskog Jelica Leščić]. Zagreb : Naklada Nedićko Dominović, 2004. Str. 33.

⁶⁶ Kao pozitivan primjer ovdje ćemo navesti rusku verziju UDK koja oznakom 614.253, osim medicinsku etiku, opisuje i medicinsku deontologiju: 614.253 Liječnički odnos s kolegama i pacijentima. Medicinska etika. Doktrina liječničke dužnosti (deontologije). Polna universalna desatična klassifikaciâ UDK. <http://kod-udk.narod.ru/61/614.25.html> [citirano: 2013-12-07].

Da je riječ o hijerarhiskim odnosima, potvrdit će dobiveni rezultati predmetnog pretraživanja Kataloga:

<i>Vaš upit:</i>	BIOETIKA
Vidi i uži pojam:	Medicinska etika.
<i>Vaš upit:</i>	MEDICINSKA DEONTOLOGIJA
Vidi i uži pojam:	Medicinska etika.

<i>Vaš upit:</i>	BIOETIKA
Vidi i uži pojam:	Medicinska etika.

U Katalogu nalazimo 142 bibliografske jedinice s oznakom **614.235**, od toga, 33 bibliografske jedinice imaju godinu izdanja od 2002. do danas.

Primjeri s komentarima:

Katić, Milica Razlozi dolaska bolesnika liječniku opće medicine : (primjena Međunarodne klasifikacije za primarnu zaštitu) / Milica Katić, Rihard Perinović, Damir Žalac, Aleksandar Jovanović
Ilustr.
Bibliografija: 20 jed. - Summary.
Medicina familiaris Croatica : journal of the Croatian Association of Family medicine = časopis Hrvatske udružbe obiteljske medicine / [glavni urednik, editor-in-chief Rajka Šimunović]. - 2 (1994), 1/2 ; str. 5-12
<i>Signatura:</i> 236.202
Perinović, Rihard ; Žalac, Damir ; Jovanović, Aleksandar, liječnik
614.253

Često se uz oznaku **614.235** dodaju kombinacije **174:61** ili **179:61**, odnosno **241:61**.

Fulford, K. W. M.
Moral theory and medical practice / K. W. M. Fulford
1st publ.
Cambridge [etc.] : Cambridge University Press, 1989
XXI, 311 str. ; 22 cm
Str. VII-IX: Predgovor / Mary Warnock. - Bibliografija: str. 294-301. - Kazalo.
614.253 * 174:61
Jednako i za teološko gledište:

Kusić, Ante Uloga etike u medicini / Ante Kusić
Bibliografske bilješke uz tekst. - Resume.
Crkva u svijetu : CUS / [glavni i odgovorni urednik, editor-in-chief Nediljko Ante Ančić]. - 28 (1993), 3 ; str. 296-311 <i>Signatura: 224.277</i>
Medicinska etika – Teološko gledište
614.253 * 174:61

Primjećujemo kako je, nakon ustanovljenja podskupine 614.235 Medicinska etika, upitna potreba korištenja oznake 174 Profesionalna etika. Etika zanimanja podgrupirana s oznakom **61** Medicina, te da se različita gledišta na medicinsku etiku mogu detaljnije izraziti predmetnim odrednicama.⁶⁷ Napominjemo kako je za teološko gledište medicinsko-etičkih pitanja prikladna i kombinacija **241** Moralna teologija. Pitanja religioznog morala sa skupinom **61** Medicinske znanosti.

Primjer: Kešina, Ivan
Teorije o početku individualnog ljudskog života i status ljudskog embrija / Ivan Kešina
Bibliografske bilješke uz tekst. - Summary.
Filozofska istraživanja / [Pavo Barišić, glavni i odgovorni urednik]. - 21 (2001), 4(83) ; str. 777-796 <i>Signatura: 227.934</i>
Embriologija čovjeka – Moralno gledište
179:61 * 241:61

Smatramo da je uz navedeni primjer potrebno napomenuti kako su pitanja embriologije danas predmet interesa bioetike, te da knjižničnu građu ovoga tipa treba označavati oznakom za bioetiku **608.1**. Budući da pitanja bioetike daleko premašuju pitanja medicinske etike, a obje znanosti i dalje postoje usporedo, ne možemo se složiti s “pojednostavljanjem” bioetike, kako vidimo u sljedećim primjerima, i svođenjem ove interdisciplinarnе znanosti na različita etička pitanja u medicinskoj znanosti, odnosno kombinaciju **179:61**. ili na medicinsku etiku **614.253**:

⁶⁷ Vidi prethodni primjer.

Primjeri:
Potter, Van Rensselaer
Bioetika : most prema budućnosti / Van Rensselaer Potter ; [prevela s engleskog Ines Radinović]
Rijeka : Medicinski fakultet, Katedra za društvene znanosti [etc.], 2007
138 str. ; 24 cm
Prijevod djela: Bioethics bridge to the future. - Bibliografija iza svakog poglavlja. - Kazalo.
Bioetika – Eseji i studije
179:61

Lucas Lucas, Ramon
Bioetika za svakoga / Ramon Lucas Lucas ; [prijevod dr. sc. Nikola Jelovac]
Split : Verbum, 2007
198 str. : ilustr. u bojama ; 21 cm
Biblioteka Posebna izdanja ; 29
Prijevod djela: Bioetica per tutti.
614.253

U Katalogu smo pronašli samo 6 bibliografskih jedinica klasificiranih oznakom **608.1** i to jedinice koje se bave tehničkim inovacijama i pripadajućim im metodama (npr., USOMID metodom za generiranja ideja, izuma i inovacija), što ide u prilog pretpostavci da se većina knjižnica još uvijek koristi srednjim izdanjem Tablica:

Primjeri:
Osposobljavanje za stvaralaštvo : (metodologija USOMID) / Matjaž Mulej, Venceslav Pirc, Franc Drozg, Ernest Sagadin, Milan Ledinek, Tatjana Kuster-Sterger, Alenka Brvar-Paliaga, Gorazd Tratnik ; [prevod sa slovenačkog autori]
Subotica : Radnički univerzitet "Veljko Vlahović" ; Maribor (Ekonomski centar, 1985. ; Subotica : Minerva)
152 str. : sheme ; 22 cm
Edicija Samoupravljanje u teoriji i praksi
Mulej, Matjaž
608.1 * 331.876.
Devetak, Gabrijel
Tehničke inovacije u svijetu i u nas / Gabrijel Devetak
Zagreb : Školska knjiga, 1983. (Zagreb : Vjesnik)

198 str. : 15 ilustr. ; 24 cm
Str. 7-17: Predgovor / Ivan Mecanović. - Kratice: str. 195-196. - Bibliografija: str. 197-198 i uz tekst.
Mecanović, Ivan
608.1(035)

Budući da za medicinsku deontologiju, kao samostalnu disciplinu, nema u tablicama UDK oznake, jednako kao što nema ni posebnog mjesta u navedenom *Pravilniku*, možemo je klasificirati oznakom za medicinsku etiku **614.253** i/ili kombinacijama brojeva **174:61**.

Primjer: Orešković, Stjepan, sociolog Gospodo, predsjednik ima karcinom / Stjepan Orešković
Tema br.: Nova medicinska etika. - Bibliografija: 37 jed. . - Summary ; Zusammenfassung.
Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja = journal for general social issues / [glavna i odgovorna urednica, editor-in-chief Maja Štambuk]. - 5 (1996), 3/4(23/24) ; str. 735-750 <i>Signatura:</i> 231.939
Medicinska deontologija – Etički kodeks Pravo na privatnost – Zdravstveni podaci
614.253 * 174:61 * 614.253.83

Zaključak

Usporednom analizom utvrđeno je da na području znanosti postoje neusklađene definicije disciplina medicinska etika, medicinska deontologija i bioetika, ali da se, uglavnom, navedeni pojmovi, pa tako ni discipline, ne smatraju istoznačnima, te da su ova znanstvena područja uzajamno inkluzivno referentna.

Pokazali smo da unutar *Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 118/2009) medicinska deontologija nije, za razliku od medicinske etike i bioetike, prepoznata kao zasebna disciplina. Njezina je klasifikacija razriješena interdisciplinarnošću, ali sadržajno nije posve razgovjetna.

Razvoj UDK slijedi aktualna rješenja klasifikacije znanosti, te nudi približno odgovarajuća rješenja novih znanstvenih izazova.

Na primjerima klasifikacije knjižnične građe iz medicinske etike, medicinske deontologije i bioetike, pokazali smo kako se, usprkos ponudnim rješenjima i definiranim promjenama unutar sheme UDK, u praksi ona slabo ili nikako ne koriste na razini sadržaja i opsega pojmova.

Znanstvene teorije, klasifikacija znanosti i praktična uporaba sheme UDK priznaju uglavnom jednake hijerarhijske odnose među disciplinama. Problem nastaje u praktičnoj primjeni prilagođene sheme UDK novim znanstvenim disciplinama, pa se ista klasifikacijska rješenja zadržavaju i do deset godina nakon izmjena sheme i ustanovljenja novih skupina.

Sve brži razvoj biotehnoloških znanosti, a time i bioetike, jednako kao i razvoj medicinske etike i medicinske deontologije, traži pri klasifikaciji kao i pri predmetnom označivanju, razlikovanje ovih disciplina. Jedino njihovim razlikovanjem možemo korisnicima ponuditi točne informacije i na taj način spriječiti nevidljivost vrijedne knjižnične građe u stalno rastućem opsegu elektronskih kataloga.

LITERATURA

Bioetika. <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7730> [citirano: 2014-01-13].

Čehok, Ivan. Filozofija i medicinska etika. // Društvenih istraživanja: Nova medicinska etika god. 5, 3/4(23-24), svibanj-kolovoz 1996, 597-608.

Deontologija. <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14605> [citirano: 2014-01-13].

Dugalić, Vladimir. Etika u svjetlu kršćanske antropologije. // Medicinska etika / ur. Stella Fatović-Ferenčanin, Antun Tucak. Zagreb : Medicinska naklada, 2011, 59-81.

Extension and corrections to the UDC 24(2002). The Hague : UDCC, 2002.

Grmek, Mirko D. Bolesti u osvit zapadne civilizacije : istraživanja patološke stvarnosti u grčkom prehistorijskom, arhajskom i klasičnom dobu. Zagreb : Globus, 1989.

Kaličanin, Predrag. Medicinska etika i medicinsko pravo. Beograd : Institut za medicinsko zdravlje, 1999. Dostupno i na: https://docs.google.com/document/d/1h8KVPxVioKw0EM_yodUAn6Xaj3VrMGXY6aBMtYF2Gaw/edit?pli=1# [citirano: 2013-12-07].

Kategorički imperativ. Dostupno na: <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30862> [citirano: 2014-01-17].

Kovačová, Daniela. Od Hippokrata k bioetike. (Bio) etické princípy a modely s dôrazom na sociálnu prácu. // Aplikovaná etika v sociálne práci a ďalších pomáhajúcich profesiách. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie / ur. Andrej Máteľ et al. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010. Str. 158-166. Dostupno i na: <http://www.pro-human.sk/socialna-praca/od-hippokrata-k-bioetike-Bio-eticka-principy-a-modely-s-dorazom-na-socialnu-pracu> [citirano: 2014-01-13].

Kuhar, Martin. Od zakletvi do deklaracija : odabir dokumenata ključnih za razumijevanje nastanka i provedbe etičkih načela. // Medicinska etika / ur. Stella Fatović-Ferenčanin, Antun Tucak. Zagreb : Medicinska naklada, 2011, 242-282.

Leščić, Jelica. Extension and corrections to the UDC 24(2002). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 3/4(2002), 301-302.

Mašić, Izet. Medicinska deontologija – principi i praksa u Bosni i Hercegovini. // Matera Socio Medica 20, 1(2008), 7-13.

Matulić, Tonči. Bioetika i autoritet : Ljudski razum i problem autoriteta u bioetici kao filozofskoj disciplini. // Filozofska istraživanja 83, 21(2001), sv. 4, 551-569.

Matulić, Tonči. Nova medicinska etika. // Crkva u svijetu 32, 3(Rujan 1997), 301-306. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=79346 [citirano: 2014-01-17].

Matulić, Tonči. Oblikovanje identiteta bioetičke discipline : etička svijest odgovornosti za opstanak u budućnosti. Zagreb : Glas koncila, 2006.

Medicinska enciklopedija / [glavni redaktor Ante Šercer]. II : D-Glu. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1967. Str. 35-43.

Muzur, Amir i Rinčić, Iva. Fritz Jahr (1895.–1953.) – čovjek koji je izmislio bioetiku. Preliminarna biografija i bibliografija. // Synthesis philosophica 26, 1 (Kolovoz 2011), 133-139. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=107894 [citirano: 2014-01-13].

Organisation for Economic Co-operation and Development. Frascati Fields of Science, 2006. <http://www.oecd.org/sti/inno/38235147.pdf> [citirano: 2014-01-25].

Polnaâ universalnaâ desâtičnaâ klassifikaciâ UDK. <http://kod-udk.narod.ru/61/614.25.html> [citirano: 2013-12-07].

Potočnik, Dunja. Promjene Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. Dostupno na: <http://portal.connect.znanost.org/2009/11/promjene-pravilnika-o-znanstvenim-i-umjetnickim-podrucjima-poljima-i-granama/> [citirano: 2014-01-25].

Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. // Narodne novine 118 (2009). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> [citirano: 2013-12-07].

Sass, Hans-Martin. Fritz Jahr's 1927 Concept of Bioethics. // Kennedy Institute of Ethics Journal 17, 4, (December 2007), 279-295. Dostupno i na: <http://muse.jhu.edu/journals/ken/summary/v017/17.4sass.html> [citirano: 2014-01-14].

Šegota, Ivan. Etika sestrištva. Zagreb : Pergamena ; Rijeka : Medicinski fakultet, 1997.

Šegota, Ivan. Nova medicinska etika i eutanazija. // Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja 5(1996), 3/4(23-24), 699-707.

Štifanić, Mirko. Medicinska sociologija. Rijeka : Adamić, 2001.

Talanga, Josip. Uvod u etiku Zagreb : Hrvatski studiji – Studia Croatica, 1999.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. I. dio : Društvene i humanističke znanosti.

Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo hrvatsko srednje izd. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005-2007. II. dio : Prirodne i primijenjene znanosti. Univerzalna decimalna klasifikacija : dodatak 2004. / [prijevod s engleskog Jelica Leščić] Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2004.

Williams, John Reynold. Medical ethics manual. Ferney-Voltaire Cedex : The World Medical Association, 2009. Dostupno i na: http://www.wma.net/en/30publications/30ethicsmanual/pdf/ethics_manual_en.pdf [citirano: 2014-01-23].